

Türk Romanında Kayıp Vatan Mitosu ve Kıbrıs Türk Romanındaki Etkileri**

Doç.Dr. Nazım Beratlı*

Öz

Türk roman yazıcılığı, batıdaki türdeşinden görece gençtir. Yaşadığı çağın toplumsal çerçevesini anlatmak bakımından, klasik Türk romanı bir “kayıp vatan” hikâyesidir. Filizlendiği dönemde dört asırdan beri yaşanan Rumeli’nin terki, daha derin bir nefes alamadan gelen I. Dünya Savaşı yenilgisi ve Anadolu’dan bile kovulma tehlikesini yaşamış olması, Türk roman yazarlığını, bu büyük yıkıma karşı ilgisiz kılamazdı. Klâsik olsun, modern olsun Türk roman yazıcılığında “vatan” (patrié) önemli bir konu olmaya devam ediyor. Ortak tarih ve aynı endişeden dolayı, söz konusu endişe, Kıbrıs Türk romanının ana konusu olagelmıştır.

Anahtar Kelimeler: Roman, vatan, göç, kayıp vatan, Türk Kimliği. Kıbrıslı Türkler.

Giriş

Taner Akçam, “*Türk ulusal kimliği, yenilgiler, Müslüman katliamları ve toprak kayıplarının ürettiği bir intikam duygusu ile birlikte gelişmiştir... 19.yy ortalarından itibaren bu katliamlardan kurtulmak üzere, Anadolu’ya doğru kitlesel göçler yaşanır. Bu müslüman – Türk katliamları ve göçleri, Türk kimliği üzerinde derin izler bırakır...* ” der. (Akçam 1994: 76) “*Türk ulusal kimliği yok olmak, ortadan kalkmak, korkusu ile birlikte gelişmiştir*”. (Akçam 1994:55)

Tanıl Bora ise aynı durumu şöyle izah eder: “*19-20.yy dönümündeki Balkan gelişmelerinin nesnel bakımdan harekete geçirdiği etki-tepki sarmalı, kuşatılma, yalıtılma, ihanete uğrama, mağduriyet/mazlumluk algısının güçlenmesiyle beraber, bekâ kaygısının derinleşmesi yönündedir. Balkanlar, Osmanlı’nın ilk toprak yitirmeye başladığı coğrafyadır. Üstelik imparatorluğun yükselme devrinde, yüzünü batıya döndüğü, hep batıya doğru genişlemeye*

** Araştırma Makalesi

* Kıbrıs İlim Üniversitesi, el-mek: beratli@yahoo.com

öncelik verdiği düşünülürse, yitirilmesi özel anlam taşıyan bir coğrafyadır. Nitekim, Rumeli'nin kaybı Osmanlı devletli sınıfında olsun, Genç Osmanlı ve Jöntürk hareketinde olsun, devletin bekâsı kaygısının derinleşmesinde tayin edici bir travma etkisi yapmıştır". (Bora, 1995:248)

Balkan Savaşı'na bunun için girilmiş ve bütün Rumeli gibi ülkenin ikinci büyük şehri olan Selânik de elden gitmiştir! *"Yine yenilgi, yine katliamlar, yine göçler ve yine kaybedilen topraklar!"* Akçam, bunu bir şok dalgası olarak niteler. (Akçam 1994:58)

Balkan Savaşı'nın Türk Ruhuna Etkisi:

Meclis-i Mebusan'da 1914 yılı açılış konuşmasını yapan Halil Bey şunları söylemekteydi:

"Başka milletler, harben kaybettikleri vatan parçalarını unutmazlar... Gelecek nesillerin önünde onları daima canlı tutarlar. Onlarla birlikte felâket sahipleri de daima yaşar. Bu suretle, aynı sebeplerin felâketli neticelerinden, geleceği korurlar. Bu yüce kürsüden milletime tavsiye ederim: Unutmamasını! Hürriyet ve meşrutiyet meşalesi nurunun beşiği olan sevgili Selânik'i, yeşil Manastır'ı, Kosova'yı, İşkodra'yı, Yanya'yı; bütün güzel Rumeli'yi unutmamasını tavsiye ederim."

Meclis bu konuşmaya *"unutmayacağız"* çığlıkları ile karşılık vermiş! (Akçam 1994: 78/79)

Bu durum, Osmanlı Türk aydınında sürekli bir var olma-yok olma psikozu doğurmuştur... *"Yok olma korkusu, Türk ulusal kimliğinin ebesidir ve ulusal kimliğimiz, kendi görelî zayıflığı ve çaresizliğinin bilinciyle şekillenmiştir... Bu nedenle de kendi bünyesindeki diğer ulus ve etnik grupların demokratik taleplerini, kendi varlığına yönelik tehditler olarak algılamıştır."* (Akçam 1994:57)

Prof. Vamık Volkan, toplumların da bireyler gibi psikolojik travmalar yaşayabileceğini ve bunu nesilden nesile de aktarabildiğini anlatmaktadır. *"Birey ya da aileler gibi büyük gruplar da yas tutarlar"*. (Volkan 1999:51)

"Nesiller arası geçiş, yetişkin bir insanın bilinç dışı olarak, travmatize olmuş benliğini geliştirmekte olan bir çocuğun kişiliği üzerine dışsallaştırmasıyla oluşur. Çocuk bir önceki neslin istenmeyen sorunlu parçaları için bir rezervuar (depo) haline gelir. Yetişkinler çocuk üzerinde etkiye sahip olduklarından, çocuk onların istekleri ve beklentilerini içine alır (yutar) ve onlara göre davranmak için zorlanır. Atalarını travması için yas tutmak ve bu travmaya bağlı aşşağılanma ve çaresizlik duygularını tersine döndürmek, çocuğun görevi haline gelir." (Volkan 1999:57)

Akçam'a göre de bu "kayıp vatan" mitosu, hiç elden bırakılmamış, Türk ulusçuluğunun bilincî altında varlığını hep sürdürmüştür. *"Kaybedilen toprakları geri almak, sürekli bir istek olarak*

var olmuş, ve bu toprakları bizden alanlardan intikam arzusu ile at başı gitmiştir.” (Akçam 1994: 57)

Muhacirler ve Mübadiller:

1855'ten başlayarak Kırım Savaşı nedeniyle Anadolu'ya göçenlerin sayısı, 1 milyon kişidir. Sırp ve Girit isyanları, yüz binlerce Müslüman'ın Anadolu'ya göçüne neden olur. 1877-78 Savaşı'nda, Anadolu'ya üç milyon insanın göçtüğü söylenmektedir. 1912'de Balkan Savaşı sonucunda da Anadolu'ya göçtüğü söylenen nüfus, 3 milyon dolayındadır. Cumhuriyetin onuncu yılında Türkiye nüfusunun 15 milyon olduğu düşünülürse, yüzlerce yıllık evini barkını bir gecede bırakıp, yalınayak, başı kabak bir halde canını Anadolu'ya atmış olan insanların, nerede ise toplumun çoğunluğunu oluşturdukları, görülür. 1878-1904 yılları arasında, sadece Ermeniler'in yoğun oldukları bölgelere yerleştirenlerin sayısı, 850 bin'dir. (Akçam 1994:77) Bir kez “vatan kaybetmiş” insanların, bir daha kaybetme olasılığına karşı tahammülsüzlük göstermeleri, anlaşılabilir bir kaygıdır.

Anadolu halkının nerde ise %50'sinin zihninde, o “kayıp vatan” acısı hala yaşamaktadır. Zira onlar “muhacir” çocuklarıdır. Bu acı henüz çok taze iken, Enver Paşa Prof. Volkan'ın deyimi ile “yası ertelemek” için, Birinci Dünya Savaşı'na girer. Biraz tarih kitabı karıştıranlar görürler ki amaç, Rumeli ve Kafkasya'yı kurtarmaktı. Balkan savaşında beklenmeyen bir yenilgi yaşadığı için, bu defa Rumeli'yi Almanlar'a emanet edip Sarıkamış'ta Kafkas fatihliğine soyunur ve bir kez daha yenilir; Ruslar Muş'a girerler. Bu defa da bütün Arap vilâyetleri elden gittiği gibi, artık Anadolu'nun da elde tutulamaması gündeme gelir! 3 Temmuz 1919 günü Damat Ferit Paşa'nın, Refet Bele'ye gönderdiği ve Mustafa Kemal'in geri dönmesinin sağlanmasını istediği telgrafta, bu psikoz açıkça görülür:

“... İngiliz ihracına ve ilerlemesine karşı katiyyen mukabelede bulunmayınız... Mustafa Kemal Paşa meselesine gelince, bu mesele da had, müzmin ve muzir bir şekil aldı... Binaenalyh hatt-ı hareketinde devamı, merkez ile havalii şarkiyenin birbirinden ayrılması manasını tazammum edecektir... Madem ki avdeti lüzümü bir mesele-i ecnebie halini aldı, vekâleti diğerine bırakıp dönmeliydi. Bahusus ki İngilizler avdetinde kendisine birşey yapmayacaklarını resmen vaad ettiler... Kendisi neden korkuyor? İnkisamdan (parçalanma) değil mi? Halbuki şu hareketi ile inkisamı maazallah kendisi yapmış olacak... Halbuki henüz inkisam muhakkak değil, fayda ümid ediyoruz. Binaenalyh Mustafa Kemal Paşa eğer vatanını seviyorsa, onun faydası için hemen geri dönmelidir.” (Karay, 1992: 185-186) İnkisam, (parçalanma) Damat Ferit Paşa, elde bir “vatani” kalmışçasına; Temmuz 1919'da halâ “vatan parçalanacak” diye korkmaktaydı.

Edebiyatımızda Kayıp Vatan:

Erik Jan Zürcher, “Sevres Travması’nın” elite sınırlı kalmayıp, tabana da yayılmasına kanıt olarak, Halide Edip, Yakup Kadri ve Kemal Tahir’in bazı romanlarını örnek gösterir. (Zurcher, 1987: 133) Bu travmanın, yalnız Kemalist kadrolarla sınırlı olmadığı, karşı kanatta olan Refik Halid’in müterake devri anılarını anlattığı *Minelbab İlelmihrab* adlı kitabında da görülür. (Karay, 1992) Bakanlık da yapmış, bilinen bir “cumhuriyet aydını” Cahit Kayra 1997’de yayınladığı ve kapağına da Sevr’de Türkiye’ye bırakılacak Anadolu’nun bir kısmının haritasını koyduğu “*Sevr Dosyası*” adını verdiği kitabında, travmanın sürdüğünü kanıtlar. (Kayra, 1997) Tanzimat sonrası Türk edebiyatı, Türk romanı ve hikâyesi, “kayıp vatanlar” ve Sevres korkularının üzerine bina edilmiştir.

“Anadolu ve Rumeli ufkun iki ucunda iki ahşap konak gibi yanıyor; yangından çıkanların uçan saçlarıyla ufukta insanlar koşuyor: Doksan üç muhacirleri... Muhacir, gideceği yer olmadan, biteviye yürüyen hayalettir; adını bilmediği bir başka hayaletin ekmeğini yiyecektir. Fakat Moskof atı ve neferinin altı ayaklı vahşetle kovaladığı Türk muhacirine nispet başka muhacirler seyyah kadar eşyalı, erzaklıdır.

Doksan üç Harbinde üç şeyin hududu yoktur: Hastalığın, açlığın ve vatan toprağının. Alevde iki göz, demirde otuz iki diş: Bu, Moskof ordusu, Moskof süngüsü idi! Doksan üçte ölümün uykudan uyanmış gibi sersem bir hali vardı.. Kudurmuş kurt bile, kazalaşan kader bile ölümü bu kadar haksız bir şekilde koyamamıştır.. Dünyanın her yerinde aczin muhterem olan dört şekli (çocuk, kadın, hasta, ihtiyar) Moskof bayrağı altında yürüyen ölümün ilân ettiği müsavat önünde bir asker gibi demirle öldürüldü. Doksanüç muhacirinin Edirne’de gömleği, Aystefanos’ta eti, İstanbul’da derisi yoktur.” Mithat Cemal Kuntay’ın *Üç İstanbul* romanı, böyle başlar. (Kuntay, 1993)

Kayıp vatanlar belki 93 Harbi ile başlamış ama bitmemiştir.

Ömer Seyfettin, Bomba isimli hikâyesinde, Balkan dağ köylerinde, geceleri müslüman evlerinin önüne bırakılan sevilenlerin kesik başlarını anlatır. Reşat Nuri, o güzelim aşk romanı *Çalılıkusu*’nun nerede ise yarısını Balkan Savaşı’nda Kuşadası’na gelen yaralılara bakan kahramnı Feride’nin hastabakıcılık serüvenine, ayırmıştır. Halide Edip’in *Ateşten Gömlek*’inin tümü on yıl sonraki bir başka hastabakıcılık hikâyesidir!

Falih Rıfki Atay, “93’ten” kırk yıl sonraki Birinci Dünya Harbi’nden dönüşü şöyle anlatıyor:

“Tren giderken iki tarafımızdan Suriye ve Lübnan’ı sanki safra gibi boşaltıyoruz. Yarın kendimizi Anadolu köylerinin arasında Kudüs’süz, Şam’sız, Lübnan’sız, Beyrut’suz ve Halep’siz... öyle perişan bulacağız...”

İstasyon’da bir kadın durmuş, gelene geçene:

Benim Ahmet’i gördünüz mü? Diyor.

Hangi Ahmet’i? Yüz bin Ahmet’in hangisini?

Yırtık basmasının altından kolunu çıkararak, trenin gideceği yolun, İstanbul yolunun aksini gösteriyor:

Bu tarafa gitmişti, diyor.

O tarafa? Aden’e mi, Medine’ye mi, Kanal’a mı, Sarıkamış’a mı, Bağdat’a mı?

Ahmet’ini buz mu, kum mu, su mu, skorpit yarası mı, tifüs biti mi yedi? Eğer hepsinden kurtulmuşsa, Ahmet’ini görsen ona da soracaksın:

Ahmet’imi gördün mü?

Hayır... Hiç birimiz Ahmet’ini görmedik. Fakat Ahmet’in her şeyi gördü. Allah’ın Muhammed’e bile anlatamadığı cehennemi gördü!

... Biz Ahmet’ini kumarda kaybettik!”. (Atay, 1994)

Atay, Filistin cephesinden dönüyor.

Kemal Tahir, daha geç ama en büyük korkudan bahseder sık, sık: “Payitaht elden gidiyor”:

“İstanbul’da yabancı bandıralar bir misli çoğalmış, kepazelik diz boyunu geçmişti... Türkler’deki ilk şaşkınlığın, ilk yılgınlığın yerini görünüşte sakın, fakat dehşetli ve kurnaz bir kin tutmuştu.

Sakallı Hintlilere sakallı ve Hintli; omuzu harmaniyeli İtalyan Karabinerlerine, omuzları harmaniyeli; neşeli Fransızlara, neşeli; müzevir İngilizlere müzevir; içten pazarlıklı gülümsemelerle sırttan çirkin Japonlara, böyle çirkin ve sırtkan; Yunan ezunlarına, ponponlu patikleri ve pileli etekleriyle köçek oğlanlara benzedikleri; alabros saçlı Amerikalılara alabros saçlı; fakat hepsi ile birden galip düşman oldukları için kızıyorlardı...

Reaya dükkanlarında Ayasofya’nın tepesi haçlı resmi vardı.

Senegalli zenciler Gülhane Parkı’nın kapısında gündüz ortası çarşafli müslüman kadınlara tasallut etmek istemişlerdi. Tecavüze müdahale eden polis Cemil efendi işgal orduları Divan-ı Harbi tarafından müebbet hapse mahkûm edilerek Guyan’a sürülmüştü.

Avrupalı askerler köprü üzerinden gündüz ortası, açık otomobillerde anadan çıplak orospuları kucaklarına yatırmış oldukları halde, naralar atarak geçiyorlardı.

Eminönü meydanındaki İngiliz polis çavuşları tramvaya kadınlardan evvel binmek isteyen fesli adamların gırtlaklarına, kamış bastonun kıvrık ucunu takarak geri çekiyorlar, bu suretle centilmenlik dersi veriyorlardı...

Yüksek tabaka kadınları... bir İngiliz zabiti tarafından saçından tutularak ücreti ödenmiş bir orospu gibi öpülmekle öğütüyorlardı... ” (Tahir, 1982) Kemal Tahir mütareke İstanbul’unu tasvir ediyor.

Halikarnas Balıkcısı’nda ince ince Girit’i koklar okur, Orhan Kemal’de Adana’yı boşaltıp Konya’ya çekilişi ve Alaattin Tepsi’ni işgal eden asileri, bulur! Bir “muhacir çocuğu” olan Necati Cumalı’da Balkan Dağları’nda yanan komitacıların isyan ateşlerine baktıkça, ürpermesi gerektiğini öğrenir.

“Düşman! Düşman nasıl şeydi? Niçin geliyordu? Biz niçin kaçıyorduk? Bu toplar ne biçim şeylerdi?...

Karın lapa lapa yağdığı bir gün, trenimiz bir yaylanın yüzünde kara gömüldü. Herkes indi, biz de indik... Bursa yaylıları geldi... Arabaları kuvvetli atlar çekiyordu. Hamutlarındaki çingiraklarıyla karlı ovalara sesler sala sala bizi çekip götüren atlar fişliyordu... Babaannem kurt sürülerine dair bir şeyler sordu. Arabacı arkasına bakmadan cevaplar verdi. Geçende iki athıy atından alıp parçalamışlar.” Çocuk Orhan Kemal, Adana’dan Konya’ya çekiliyor! (Orhan Kemal, 1971: 16-17)

“Yıldız sarayındaki yangın o gece çıkmıştı.

Binbaşı Ferit yatar yatmaz, öyle kalın öyle dağdağalı bir uykuya dalmıştı ki gözlerini yummasıyla kendisini Gazze cephesinde bulması bir oldu: İngilizler yıpratıcı keşif çatışmalarından sonra, hatırı sayılır bir saldırıya geçmiş, olanca güçleriyle yükleniyorlardı. Cephe Komutanı Von Kress Paşa, düşmanı karşı saldırılarla durdurmak emrini vermişti.” Attilâ İlhan, 1960 İstanbulu’nda eski bir subayın gördüğü rüyada “kayıp vatan”ın bir parçasını anlatıyor: Gazze... (İlhan, 1981:127)

Kemal Tahir’in Yorgun Savaşçı’sı da meşhur Cehennem Yüzbaşı Cemil’in, Beşiktaş sırtlarında kovalanıp vurulan eski Diyarbakır valisi Reşit Bey’i, aynı Gazze Cephesi’nden, aynı Von Kress’in hediye ettiği dürbünle izlemesiyle başlar! Bu defa kaybolmakta olan, artık İstanbul’un ortasında, Beşiktaş sırtlarıdır. (<https://www.kitapindi.com/roman/savas/kemal-tahir-yorgun-savasci/>)

“Kayıp vatanın” bir parçası, Suriye, Lübnan ve Filistin kâh Binbaşı Ferit’in ağzındadır, Türk romanında, kâh Cehennem Yüzbaşı Karatopçu Cemil’in! Hem de Atillâ İlhan, Orhan Kemal, Kemal Tahir gibi “solcu” yazarların kaleminin ucundan dökülür bu özlem!

Kıbrıs'taki Türk Ulusçuluğu'nun Kendi Travmaları:

Kıbrıs'taki Türk milliyetçiliği, genel Türk milliyetçiliğinin, yukarıda aktardığımız merkezi travmalarına ek olarak, kendi özgün travmalarıyla da uğraşan kendine özgü bir düşünce biçimidir.

Terkedilmişlik:

Bu travmaların başında, kendine hiçbir şey sorulmadan, en az iki defa (1878 ve Lozan) terkedilmiş olması gelir. Kendince, eski “uyruklarının” insafına terkedilme anlamına gelen ve 1950'lerin ortalarına kadar da kâh “bizim Kıbrıs diye bir davamız yoktur”; kâh “sömürgecilerle iyi geçinin, başımıza dert açmayın” tavsiyeleriyle devam eden bu iki olay, Kıbrıs'taki Türk ulusçularının bilincinde, çoğu zaman derinde kimi zaman da yüzeyde ifadesini bulan bir “terk edileceğim” korkusu yaratmıştır. Başlangıcından bugüne, Kıbrıs'taki Türk ulusçuları, bu travmanın etkilerini yaşamayı sürdürüyorlar.

Dışlanmışlık- Kimlik Bunalımı:

Türkiye'deki deyim yerinde ise “Anadolucu” Türk ulusçuluğu'nun, TC sınırları dışında kalan Türkleri, “eksik Türkler” olarak görmek meyli ve zaman zaman bunun açıkça söylenilip yazılması da adadaki Türk ulusçuluğunun, bir başka travmasıdır. Bunu görmezden gelmeye çalışmak, psikolojik bir projeksiyonla giderek daha da etnosantrikleşerek, ırkçılık seviyesine inerek, kendini kanıtlamak gayreti, Kıbrıs'taki Türk ulusçuluğunun, fikirsel anlamda bir başka travmasıdır. Haklı veya haksız ama var olduğuna inandığı aşağılanma karşısında, kendini ispat edebilmek için, burada nerede ise toplumun tümünün de ırksal olarak Türk olduğu, herkesin de Anadolu'dan göçtüğu, (hem de Konya'dan!) ileri sürülmekte, Müslüman Afrikalılar'ın bile nerdeyse Oğuz Boylarından geldiğine inandırılmalarına çalışılmaktadır. Müslüman olmakla Türk soyundan gelmeyi de özdeşleştirerek, güney kıyısı kasabalarında yaşayan Arap soyundan gelmiş ve Türkleşmiş insanların, Filistinliler'in; özetle Türkmen etnisitesinden gelmeyen insanların geçmişini silerek, yok sayarak, toplumun bir kimlik bunalımı yaşamasına neden olunmuştur.

Ortak tarih bilinci konusunda da sıkıntıları vardır. Genel Türk ulusçuluğuna eklemlenmek üzere, adadaki okullarda Tarih diye, Türkiye'de okutulan resmi tarihin okutulması ve tarih bilincinin o eksen oturtulması, sonuçta toplumun üzerinde yaşadığı toprağa yabancılaşması noktasına doğru giderken, insanlar birden kendi topraklarının ve birebir kendi atalarının da

tarihini öğrenmek isteğine kapılmışlardır. Bu istek, toplumun katmerli bir kimlik bunalımına düşmesine neden olmuştur. Yerellik, yaşanan toprağa sahip çıkma bilinci, kültürel farklılığın bilince çıkması bu defa da yerel bir karşı ulusçuluğa, adeta bir mikrosovenizme doğru hızla gidilmesine yol açmış, amaçlananın, tam tersi sonuçlar doğurmuştur.

Vatan Sorunsalı:

Ortak bir vatan bilinci olmadan, ortak bir ulusçuluk fikriyatı olamaz. Kıbrıs'taki Türk Ulusçuluğu, bu konuda ne yapacağını ne söyleyeceğini bilemez halde kalmaya devam etmektedir. Çok uzun yıllar, Kıbrıslı Türkler'in Türkiye'ye girmesi, orada yaşaması, eğitim görmesi, çalışması, oradan biriyle evlenmesi izne tabi olup, bu durum bir tür "yabancılaşma"ya neden olmuştur. 1974'e kadar, bunun "adayı boşaltmamak" politikasının bir sonucu olduğuna dair ortaya atılan mazaretin, 74 sonrasında adaya yoğun bir nüfus aktarımı sürerken inandırıcılığı da kalmamıştır.

Bu bir sorun olmanın ötesinde, Kıbrıs'taki Türk ulusçuluğunun, ana sorunsalıdır! Ortak toplumun eşit üyesi olmadan, aynı vatani paylaşmadan, nasıl aynı ulusçuluğun eşit ortakları olunacağı sorusunun yanıtı, yoktur!

Kıbrıslı Türk'e, adadaki Türk ulusçuluğu düşüncesinin önermesi, "vatan"ın bu adadan ibaret olmadığıdır. Ama çok uzun yıllar, gösterilmiş bulunan başka bir vatan da yoktu. Bu bir çıkmaz sokaktır ve ideolojinin kendi iç tutarlılığı ile çelişmektedir.

Girit Travması ve Yok Olma Korkusu:

Kıbrıs'ın komşu adası Girit'in Yunanistan'ın eline geçmesi süreci, genel Türk milliyetçiliği için de bir uhdedir ama Kıbrıs'taki Türk ulusçuluğunun Girit travması, çok daha derinde yatan endişelerin sebebidir. İki komşu adanın, Osmanlı yönetimi altındaki son yıllarında, kaderleri arasında büyük bir benzerlik vardır. Birkaç yıl ara ile her ikisi de yabancı güçlerin yönetimine terk edilmiş, her ikisinde de ada Rumları ENOSİS için mücadele başlatmıştır. 1895'te Kıbrıs'ta yayınlanan *Mirat-ı Zaman* gazetesinin, Girit muhabiri vardır: Kandiyeli Mustafa Fehmi Efendi. İki adada yayınlanan *Mirat-ı Zaman* ile *Ümid* gazeteleri arasında işbirliği yapılmaktadır. (Beratlı, 1999: 44) Bundan, iki adadaki aydınların da işbirliği içinde olduklarını anlamak, mümkündür. 1894'te savaşıp, savaş kazanıldığı halde, 1912'de adanın Yunanistan'a devredilmiş olmasının yarattığı kuşku, Kıbrıs Türk zihniyetinde Rauf Denktaş'a kadar yaşamıştır.

1878'den itibaren, adada terkedilmişlik, dışlanmışlık, yönetim iken azınlık durumuna düşme ve müslüman olmayan bir ülkeye emanet edilmiş olmak gibi sıkıntılarla uğraşmaktayken, kendileri ile aynı durumda olan komşu adadaki yabancı yöneticilerin, bir anda adayı boşaltıp Yunanistan'a bırakmaları; bunun ardından yaşanan mezalim ve katliam, Yunanistan'ın adayı işgali karşısında İttihad ve Terakki hükümetinin hiç birşey yapamaması ve büyük bir göç! Bütün bu korkunç olaylar, Kıbrıs'taki Türk Ulusçuluğu'nun dimağında, büyük bir travmanın oluşmasına ve bunun da yok olma endişesi ile özdeşleşmesine yol açmıştır! Bu travma Kıbrıs'taki Türk ulusçuluğu düşüncesinin yapısını belirleyen başlıca etken olmayı, sürdürmektedir.

Kıbrıs Türk Romanı'nda Kayıp Vatan:

Türk romanının bir dalı olan Kıbrıs Türk romanı ise nerede ise sadece, "bir vatan kaybetmek" endişesi üzerine yazılmaktadır. Kıbrıs Türk romanı nerede ise bütünüyle, bir vatan kaybetmenin korkusunu işliyor. Çünkü bizim 1878'den beri toplumsal tarihimiz, Osmanlı İmparatorluğu'nun tasfiyesi ve yerine ulus devletler kurulması tarihidir. Ve ne yazık ki herkes ama bu arada en yıkıcı olarak Türkler tarafından hissedilen bir sürgünler, göçler, terk edilen vatanlar öyküsüdür ki Kıbrıs'ta devam etmektedir.

"Kıbrıs'ın İngiliz yönetimine geçmesi ile birlikte, büyük bir imparatorluğun yönetici unsuru iken, bir anda yabancı bir yönetimin üçüncü sınıf uyruğu durumuna düşmenin Türk toplumu üzerinde yaratmış olduğu travma, Kıbrıs'ın Yunanistan'a bağlanması (ENOSİS) politikalarıyla daha bir derinleşmiştir. Bir yandan İngiliz sömürge yönetimine bir yandan da ENOSİS politikasını engelleme çabası, Türklerin Ada'daki varoluş mücadelesine dönüşmüştür." (Turan, http://turkoloji.cu.edu.tr/pdf/metin_turan_kibris_turk_romani_cikarma_harekati.pdf Erişim 06.01.2021 saat 11.30)

Bu durum, özellikle ulusçu yazarların kaleminde, kayıp vatan endişesini nerdeyse ana konu haline getirmiştir. Özker Yaşın'ın, (*Bütün Kapılar Kapandı, Kıbrıs'ta Vuruşanlar, Kıbrıslı Kâzım, Girne'den Yol Bağladık*) bütün romanlarının ana konusu budur. Yaşın'a Bekir Kara'yı (*Kavuni, Bellekteki İzler*) Ahmet Gazioğlu'nu (*Kıbrıs'ta Aşk ve Savaş*) Sabahattin İsmail'i (*Savaşların Gölgesinde*) Numan Ali Levent'i (*Sen de Direneceksin*), Oğuz Yorgancıoğlu'nu (*Köklerimiz Nasıl Sallandı*) sayabiliriz. Ancak sol görüşlü yazarların romanlarında da aynı kaygı aşikârdır. Nazım Beratlı (*Turnalar Nerden Gelirdi*) İsmail Bozkurt (*Bir Gecede, Yusufçuklar Oldu mu?*) v.b. Aynı kayıp vatan kaygısını dillendirmektedirler. (Turan, http://turkoloji.cu.edu.tr/pdf/metin_turan_kibris_turk_romani_cikarma_harekati.pdf)

Sonuç:

Bu bakımdan, yalnız 20.yy başlarının değil, modern romanının tümü, “*kayıp vatanlara*” bir özlemdir. Belki de Taner Akçam’ın Türk Ulusçuluğu fikrinin altında yattığını iddia ettiği “*koru*” nun kaynağında “*kayıp vatan*”lar yatmasa, o endişenin edebiyatta yaşatılması mümkün değildi. Kıbrıs Türk Romanı’nı da genel Türk Edebiyatının bir kolu olarak ele almak gerekmektedir. Elbette kendi yerelliği biçimine ve özüne da yansımaktadır ama sadece dili değil, konusu ve hissiyatı bakımından da Türk Edebiyatı’dır.

Kaynaklar

- Akçam, Taner. (1994). *Türk Ulusal Kimliği ve Ermeni Sorunu*, İletişim Yayınları, İstanbul.
- Atay, Falih Rıfıkı. (1994). *Zeytin Dağı*, MEB Yayınları: Ankara.
- Beratlı, Nazım. (2008). *Hoşçakal Kıbrıs*, Kalkedon Yayınları: İstanbul.
- (1999). *Kıbrıslı Türkler’in Tarihi*, Cilt-3 Galeri Kültür Yayınları: Lefkoşa.
- Bora, Tanıl. (1995). *Milliyetçiliğin Kara Baharı*, Birikim Yayınları: İstanbul.
- İlhan, Attilâ. (1981). *Sırtlan Payı*, Bilgi Yayınevi: Ankara.
- Karay, Refik Halid. (1992). *Minel Bab İlel Mihrab*, İnkilap Yayınları: İstanbul.
- Karay, Refik Halid. (1996). *Bir Ömür Boyunca*, İletişim Yayınları: İstanbul.
- Kayra, Cahit. (1997). *Sevr Dosyası*, Boyut Yayınları: İstanbul.
- Kemal, Orhan. (1971). *Baba Evi*, Varlık Yayınları: İstanbul.
- Kemal Tahir. (1982). *Bir Mülkiyet Kalesi*, Tekin Yayınevi: İstanbul.
- Mithat Cemal Kuntay. (1998). *Üç İstanbul*, Oğlak Yayıncılık: İstanbul.
- Ömer Seyfeddin, (1980). *Pembe İncili Kaftan*. Dilek Yayınevi: İstanbul.
- Van Zürcher, Erik. (1987). *Milli Mücadelede İttihatçılık*. Bağlam Yayınları: İstanbul.
- Volkan, Vamık. (1999). *Kanbağı/Etnik Gururdan, Etnik Teröre*, Bağlam Yayınları: İstanbul.
- 1999

Elektronik Kaynaklar

Turan, Metin

http://turkoloji.cu.edu.tr/pdf/metin_turan_kibris_turk_romani_cikarma_harekati.pdf

(Erişim 06.01.2021 saat 11.30)

<https://www.kitapindi.com/roman/savas/kemal-tahir-yorgun-savasci/> (Erişim 2602.2021 saat 11.45)

**Missed Home Myth in the Turkish Novel AND It's effects on the Turkish Cypriot
Literature****

Doç.Dr. Nazım Beratlı*

Abstract

As a form of literature not poetry but Turkish Novel is younger than its westerner synonyme. During the improvement of the novel in the Turkish literature, Ottoman Empire was at the last of her life. So many nation states have been established at the European part of the empire. As a result Turkish part of the population who had been living more than four centuries at that area, was exiled by the new founders, to the Asian part of the state! Those people were the most educated part among the Turks of the empire. Thus, writing novel as a literary form, born and improved among them. Conclusively, from the beginning to the modern times, one of the most popular subjects in the Turkish novel is about the myth of "missed homes". Because of the same anxiety and the common history, that apprehension is the main subject in the Turkish Cypriot literature.

Key Words: Novel, home, to be exiled, missed homes, Turkish identity. Turkish Cypriots.

** Araştırma Makalesi

* Kıbrıs İlim Üniversitesi, el-mek: beratli@yahoo.com

Миф о потерянной родине в турецком романе и его влияние на роман киприотов-турок**

Doç.Dr. Nazım Beratlı*

Резюме

Турецкие романы относительно моложе, чем их западные аналоги. Классический турецкий роман - это история «потерянной родины» с точки зрения описания социальных рамок эпохи, в которой он жил. Оставление Румелии, которая жила четыре столетия в период ее зарождения, поражение в Первой мировой войне без глубокого вздоха и опасность изгнания из Анатолии не могли оставить равнодушным писатель турецких романов. великое разрушение. Будь то классический или современный, «патриотизм» продолжает оставаться важной проблемой в турецком романе. Из-за общей истории и одной и той же озабоченности эта озабоченность стала главной темой романа киприотов-турок.

Ключевые слова: рома, родина, иммиграция, потерянная родина, турецкая идентичность. Турки-киприоты.

** Araştırma Makalesi

* Kıbrıs İlim Üniversitesi, el-mek: beratli@yahoo.com